

شیوهنامه استفاده از توافق باز خرید منطبق با شریعت در بازار بین بانکی ریالی

بخش اول - مفاهیم و کلیات

ماده ۱: اصطلاحات و واژه‌های به کار رفته در این «شیوهنامه» دارای معانی به شرح زیر می‌باشند:

- (۱) «بانک مرکزی»: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- (۲) «مؤسسه»: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارد
- (۳) «دارایی پایه»: انواع اوراق بهادار منتشره توسط خزانه‌داری کل کشور نظیر اسناد خزانه اسلامی و انواع صکوک
- (۴) «ذخایر»: بدهی بانک مرکزی به مؤسسه که به دو شکل سپرده قانونی و دیداری نزد بانک مرکزی نگهداری می‌شود
- (۵) «بیع»: عقدی است که به موجب آن دارایی پایه در ازای قیمت مشخص بین بانک مرکزی یا مؤسسه یا مؤسسه دیگر مبادله می‌شود. بانک مرکزی در فرایند مبادله مزبور، از طریق بستانکار یا بدهکار کردن حساب جاری مؤسسه، ذخایر مؤسسه را افزایش یا کاهش می‌دهد
- (۶) «اختیار خرید»: قرارداد بین خریدار و فروشنده دارایی پایه که به موجب آن، دارنده اختیار می‌تواند در تاریخ سررسید، نسبت به خرید دارایی پایه با قیمت مشخص از طرف مقابل اقدام نماید.
- (۷) «اختیار فروش»: قرارداد بین خریدار و فروشنده دارایی پایه که به موجب آن، دارنده اختیار می‌تواند در تاریخ سررسید، نسبت به فروش دارایی پایه با قیمت مشخص به طرف مقابل اقدام نماید
- (۸) «قیمت اعمال»: قیمتی است که اعمال اختیار خرید یا اختیار فروش براساس آن در تاریخ سررسید صورت می‌پذیرد.
- (۹) «قیمت مبنای دارایی پایه»: قیمتی است که اساس محاسبات تسویه نقدی یا فیزیکی اختیار خرید یا فروش در تاریخ سررسید می‌باشد؛ قیمت مبنای اوراق بهادار، قیمت پایانی در آخرین روز کاری فرابورس ایران می‌باشد
- (۱۰) «توافق باز خرید منطبق با شریعت»: مجموعه عقد بیع و قراردادهای اختیار خرید و اختیار فروش در مورد دارایی پایه می‌باشد که بین بانک مرکزی یا مؤسسه یا مؤسسه دیگر منعقد می‌شود

ماده ۲: با استفاده از توافق باز خرید منطبق با شریعت، بانک مرکزی می‌تواند نسبت به اجرای عملیات بازار باز و مؤسسه نسبت به اعتبارگیری از بانک مرکزی (در نرخ سود سقف) یا اعتبارگیری از مؤسسه دیگر (در نرخ توافقی) و سپرده‌گذاری نزد بانک مرکزی (در نرخ سود کف) یا سپرده‌گذاری نزد مؤسسه دیگر (در نرخ توافقی) اقدام نماید.

بخش دوم - نحوه انجام معاملات

ماده ۳: اولین مرحله از توافق باز خرید منطبق با شریعت، انعقاد عقد بیع بین فروشنده و خریدار دارایی پایه است که شامل مشخصات خریدار و فروشنده، مشخصات دارایی پایه، قیمت دارایی پایه در تاریخ انجام معامله، حجم معامله، ارزش معامله و تاریخ انجام معامله می‌باشد.

ماده ۴: قرارداد اختیار خرید، بین خریدار و فروشنده دارایی پایه موضوع عقد بیع منعقد می‌گردد و شامل اختیاردهنده (خریدار در عقد بیع)، دارنده اختیار خرید (فروشنده در عقد بیع)، دارایی پایه (دارایی موضوع عقد بیع)، تاریخ سررسید (تاریخ اجرای قرارداد اختیار خرید)، قیمت اعمال و وجه تضمین می‌باشد.

ماده ۵: قرارداد اختیار فروش، بین فروشنده و خریدار دارایی پایه موضوع عقد بیع منعقد می‌گردد و شامل اختیاردهنده (فروشنده در عقد بیع)، دارنده اختیار فروش (خریدار در عقد بیع)، دارایی پایه (دارایی موضوع عقد بیع)، تاریخ سررسید (تاریخ اجرای قرارداد اختیار فروش)، قیمت اعمال و وجه تضمین می‌باشد.

ماده ۶: تاریخ سررسید در قراردادهای مربوط به اختیار خرید و اختیار فروش یکسان می‌باشد.

ماده ۷: تسویه قراردادهای اختیار خرید یا فروش در سررسید صرفاً از طریق نقل و انتقال مالکیت دارایی پایه و بدهکار یا بستانکار کردن حساب جاری مؤسسه نزد بانک مرکزی انجام می‌شود.

ماده ۸: مجموعه قراردادهای مربوط به توافق باز خرید منطبق با شریعت توسط اداره حقوقی بانک مرکزی تنظیم شده است.

ماده ۹: قیمت فروش در قرارداد بیع و قیمت‌های اعمال در قراردادهای اختیار خرید و اختیار فروش به صورت توافقی بین طرفین تعیین می‌شود. نرخ بازده قرارداد توافق باز خرید منطبق با شریعت براساس رابطه زیر محاسبه شود:

$$P_T = P \cdot \left(1 + \left(\frac{i}{365}\right) \times T\right)$$

P : قیمت دارایی پایه در عقد بیع

P_T : قیمت دارایی پایه در قراردادهای اختیار در سررسید (قیمت اعمال اختیار)

T : تعداد روزهای قرارداد

i : نرخ بازده قرارداد توافق باز خرید منطبق با شریعت

تبصره ۱: تاریخ سررسید دارایی پایه باید از تاریخ سررسید قراردادهای اختیار طولانی‌تر باشد.

تبصره ۲: چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد از نوع اوراق با درآمد ثابت باشد، قیمت اعمال اختیارهای خرید و فروش باید براساس رابطه زیر به گونه‌ای محاسبه شوند که سود اوراق مزبور از تاریخ قرارداد تا سررسید در آن مستتر باشد.

$$P_T = \left[P - \sum_{n=1}^N \frac{C_n}{\left(1 + \left(\frac{i}{365}\right) \times T_n\right)} \right] \left(1 + \left(\frac{i}{365}\right) \times T\right); T_N \leq T$$

P : قیمت دارایی پایه در عقد بیع

P_T : قیمت دارایی پایه در قراردادهای اختیار در سررسید (قیمت اعمال اختیار)

C_n : مبلغ سود پرداختی اوراق

T : تعداد روزهای قرارداد

T_n : تعداد روز تا سررسید

i : نرخ بازده قرارداد توافق باز خرید منطبق با شریعت

C_n : سود روزشمار

ماده ۱۰: هزینه هرگونه نقل و انتقال مالکیت دارایی پایه مطابق با قوانین و مقررات جاری بر عهده طرفین قرارداد است.

ماده ۱۱: وجه تضمین قراردادهای اختیار خرید و فروش در معاملات مربوط به بانک مرکزی با مؤسسه توسط بانک مرکزی و در معاملات مربوط به دو مؤسسه به صورت توافقی بین طرفین تعیین می‌شود.

ماده ۱۲: وجه تضمین قراردادهای اختیار خرید و فروش بین «بانک مرکزی با مؤسسه» یا «مؤسسه با مؤسسه دیگر» تا تاریخ سررسید نزد بانک مرکزی بلوکه می‌شود.

ماده ۱۳: مدت زمان قرارداد توافق باز خرید منطبق با شریعت (از تاریخ معامله تا تاریخ سررسید قراردادهای اختیار خرید و فروش) حداقل یک روز و حداکثر ۹۰ روز تعیین می‌گردد.

ماده ۱۴: ایجاد بازار ثانویه برای قرارداد توافق باز خرید منطبق با شریعت امکان پذیر است.

ماده ۱۵: انجام معاملات در روزهای شنبه تا پنجشنبه از ساعت ۹:۰۰ تا ۱۷:۳۰ امکان پذیر می‌باشد.

بخش سوم - اعمال اختیارهای خرید و فروش

ماده ۱۶: اختیار خرید یا فروش، منوط به ارائه درخواست از سوی دارنده آن از طریق سامانه بازار بین بانکی به بانک مرکزی حداکثر تا ساعت ۱۰:۰۰ صبح تاریخ سررسید می‌باشد. در صورت عدم ارائه درخواست از سوی دارنده اختیار در مهلت تعیین شده، حسب مورد اختیار خرید یا فروش، اعمال نشده تلقی می‌شود و اختیار دهنده، مسئولیتی در خصوص عدم اعمال اختیار توسط دارنده آن ندارد. در این صورت، وجه تضمین اختیار دهنده، توسط بانک مرکزی به حساب وی واریز می‌گردد.

ماده ۱۷: اعمال یا عدم اعمال اختیار خرید یا فروش برای بانک مرکزی در راستای اهداف سیاست‌گذاری این بانک صورت می‌گیرد.

ماده ۱۸: در صورت ارائه درخواست اعمال هر یک از اختیارهای خرید یا فروش توسط دارنده آن طی مهلت مقرر و اجرای تعهد توسط طرف مقابل، حسب مورد اقدامات زیر توسط بانک مرکزی انجام می‌شود:

الف- ثبت سفارش خرید و فروش دارایی پایه در سامانه معاملاتی بر اساس قیمت اعمال اختیار خرید یا فروش و انتقال مالکیت دارایی پایه توسط شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه.

ب- تسویه ریالی معامله مورد اشاره در بند «الف».

ج- استرداد وجه تضمین طرف(های) قرارداد.

ماده ۱۹: در صورتی که اختیاردهنده (خرید یا فروش)، تعهدات خود را در مقابل دارنده اختیار ایفاء ننماید، اقدامات زیر توسط بانک مرکزی انجام می‌شود:

الف- مابه‌التفاوت قیمت اعمال و قیمت مبنای دارایی پایه، از وجه تضمین اختیاردهنده، کسر و به حساب دارنده اختیار واریز می‌گردد.

ب- وجه تضمین دارنده اختیار و مانده وجه تضمین اختیاردهنده، به حساب آن‌ها مسترد می‌گردد.